

The Impact of Ethical-Social Components on Cultural and Social Practice with Emphasis on Religious Propagation

Ali-Ahmad Panahi¹

1. Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Behavioral Sciences, Research Institute of Hawzah and University, Qom, Iran. Email: apanahi@rihu.ac.ir

Article Info

Article type:

Review Article

Article history:

Received: 5 April 2025

Revised: 31 August 2025

Accepted: 15 October 2025

Available online 9 November 2025

Keywords:

Ethical Teachings, Cultural Practice, Social Practice, Religious Propagation, Audience Perceptual Levels, Gender, Social Sciences, Piety.

ABSTRACT

In the ethical teachings of Islam and in the knowledge of social psychology, there are teachings that have a significant impact on strengthening cultural and social activities, especially in religious propagation. The aim of the present research is to explain the most important influential components in strengthening cultural and social agency, particularly in religious propagation. The fundamental question is: what are the minimum requirements for strengthening cultural and social activities from the perspective of Islamic moral teachings and social psychology? The present study employs a descriptive-analytical and jurisprudential reasoning (*ijtihadī*) method, with data collection based on the examination of library and theoretical documents. Through careful analysis and reflection on ethical teachings and social psychological insights, the study argues that adherence to and application of certain ethical, behavioral, psychological, and social components constitute essential prerequisites for strengthening cultural and social practice, particularly in religious propagation. Possessing desirable ethical characteristics, normal and chaste behavioral traits, basing content on the audience's level of knowledge and perception, considering the audience's cultural and social differences, the ability to establish verbal and non-verbal relationships based on Islamic ethics, and paying attention to individual and gender differences and the audience's perceptual level are all necessary for strengthening and improving cultural and social activities. Failure to attend to these ethical, skill-based, psychological, and social components will lead to failure and a lack of success.

Cite this article: Panahi, A. A. (2025). The Impact of Ethical-Social Components on Cultural and Social Practice with Emphasis on Religious Propagation. *Islamic Social Studies*, 31(131), 5-29. <https://doi.org/10.30513/iss.2025.6922.1398>

© The Author(s).

Publisher: Razavi University of Islamic Sciences.

تأثیر مؤلفه‌های اخلاقی - اجتماعی در کنش‌ورزی فرهنگی و اجتماعی با تأکید بر تبلیغ دینی

علی احمد پناهی^۱

۱. نویسنده مسئول، گروه روانشناسی دانشکده علوم رفتاری، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه قم ایران.
ایمانامه: apanahi@rihu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: ترویجی تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۶ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۲۳ تاریخ انتشار بروخط: ۱۴۰۴/۰۸/۱۸ کلیدواژه‌ها: آموزه‌های اخلاقی، کشوری فرهنگی، کشوری اجتماعی، تبلیغات دینی، سطوح ادراک مخاطب، جنسیت، علوم اجتماعی، بیهیزکاری. 	در تعالیم اخلاقی اسلام و در دانش روان‌شناسی اجتماعی، آموزه‌هایی وجود دارد که در تقویت کنش‌ورزی‌های فرهنگی و اجتماعی و به ویژه در تبلیغات دینی، تأثیر معناداری دارد. هدف پژوهش پیش رو، تبیین مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در تقویت کنش‌ورزی‌های فرهنگی و اجتماعی و به ویژه تبلیغات دینی است. پرسش اساسی این است که بایسته‌های حداقلی در تقویت کنش‌ورزی‌های فرهنگی و اجتماعی با نگاه به تعالیم اخلاقی اسلام و روان‌شناسی اجتماعی چیست. در پژوهش حاضر از روش توصیفی - تحلیلی و اجتهادی بهره گرفته شده است و روش گردآوری داده‌ها، مبتنی بر بررسی اسناد کتابخانه‌ای و نظری است. با تتبع و تامل در آموزه‌های اخلاقی و روان‌شناسی اجتماعی، می‌توان ادعا کرد که رعایت کاربست برخی از مؤلفه‌های اخلاقی و رفتاری و روان‌شناختی از اقتضائات تقویت کنش‌ورزی‌های فرهنگی-اجتماعی و به ویژه در تبلیغ دینی است. برخورداری از ویژگی‌های اخلاقی پسندیده، ویژگی‌های رفتاری بهنجار و عقیقانه، ایتنای مطالب بر اساس سطح دانش و ادراک مخاطب، ملاحظه تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی مخاطب، توانایی برقراری روابط کلامی و غیرکلامی مبتنی بر اخلاق اسلامی و توجه به تفاوت‌های فردی و جنسیتی و سطح ادراکی مخاطب، از ضروریات تقویت و بهبود کنش‌ورزی فرهنگی و اجتماعی است. عدم توجه به این مؤلفه‌های اخلاقی و مهارتی و روان‌شناختی و اجتماعی، باعث شکست و عدم کامیابی خواهد شد.

استناد: پناهی، علی احمد. (۱۴۰۴). تأثیر مؤلفه‌های اخلاقی - اجتماعی در کنش‌ورزی فرهنگی و اجتماعی با تأکید بر تبلیغ دینی. پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، ۳۱ (۱۳۱)، ۵-۲۹. <https://doi.org/10.30513/iss.2025.6922.1398>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه علوم اسلامی رضوی.

مقدمه

ارتباط،^۱ فرایندی پویا و پیوسته و تعاملی مبتنی بر همگرایی و اعتماد متقابل است. آنچه در جریان ارتباط مطرح می‌شود، اطلاعات^۲ است؛ اطلاعات سازمان یافته‌ای که تحت عنوان پیام^۳ و در قالب روابط کلامی و غیر کلامی^۴ (گفتار، نوشتار، علایم، فضای مجازی و...) تعریف می‌شود. ارتباطات سنگ بنای جامعه انسانی و سرچشمه فرهنگ و ترویج ارزش‌های اخلاقی و فرهنگی و رفتاری بهنجار است (پناهی، ۱۴۰۲، ص ۶). اقتضای ارتباط مؤثر و اقتضای ایجاد تحول فرهنگی و اخلاقی در آحاد انسانی و به ویژه در حوزه تبلیغات دینی، آشنایی با اصول و ضوابط ارتباط سازنده و با سطوح ادراکی مخاطب، با تفاوت‌های جنسیتی، هنجارهای اجتماعی و با محتوای پیام و... است. اگر فعالیت و ارتباط فرهنگی-اجتماعی مبتنی بر اندیشه و فعالیت نظام‌مند اندیشمندان و عالمان دینی و مبتنی بر اصول تربیتی و فرهنگی و علوم رفتاری باشد، باعث تحولات عظیم در لایه‌های مختلف فرهنگی-اجتماعی می‌گردد. موفقیت و مقبولیت فعالیت فرهنگی-اجتماعی، به گونه‌ای معنادار وابسته به کم و کیف بهره‌گیری از روش‌های عالمانه و تخصصی و بهره‌گیری از اندیشه فرهیختگان و نام‌آوران دینی-فرهنگی است. آشنایی با عناصر و مهارت‌های فعالیت فرهنگی و اجتماعی، اصلی عقلایی، ضروری و بدیهی است. اگر مربیان و فعالان عرصه فعالیت فرهنگی-اجتماعی درصدد ایجاد تحول در عمیق‌ترین لایه‌های دانشی، انگیزشی و رفتاری مخاطب، باشند (پناهی، ۱۴۰۲، ص ۱)، باید با فرایند تحوّل بینشی، گرایشی و رفتاری متربی و مخاطب و با اقتضائات حداقلی آن آشنا باشند (راینز و جاج^۵، ۲۰۱۵، ص ۵۲). موفقیت و مقبولیت در فعالیت فرهنگی و اجتماعی و به ویژه در فعالیت فرهنگی معطوف به افراد دانشمند و

1. communication

2. Information

3. Message

4. Verbal and non-verbal relationships

5. Robbins and Judge

فره‌یخته و به‌ویژه در فعالیت دینی، به گونه‌ای معنادار وابسته به کم و کیف بهره‌گیری از روش‌های عالمانه و تخصصی و با فرایند ایجاد تحوّل در بینش و گرایش و رفتار افراد است (ریس و رنزولی^۱، ۲۰۱۰).

رشد و تعالی یک جامعه بدون برخورداری از دانش و اندیشه صحیح و بدون برخورداری از برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری عالمانه در سطح کلان و خرد، امکان‌پذیر نیست (باراسا^۲ و همکاران، ۲۰۱۵، ص ۷۱۹-۷۳۲). برخورداری از شناخت و آگاهی صحیح در افراد، باعث آمادگی و افزایش انگیزش و ارتقاء نیرو شده و آنان را در راستای اهدافشان مصمّم می‌کند. فعالیت فرهنگی و اجتماعی به‌ویژه توانایی بهره‌گیری از امتیازات زمانی و مکانی و از ظرفیت‌های مخاطب، نیازمند بصیرت و آگاهی همه‌جانبه است و بدون بصیرت و تخصص و مهارت، نمی‌توان در این عرصه کم‌نظیر، موفقیتی کسب نمود (پناهی، ۱۴۰۲، ص ۷۳). پژوهشگران مختلف اذعان دارند که بهره‌گیری از اندیشه‌های ناب و اتخاذ سبک آموزشی و فرهنگی مناسب، از مهم‌ترین عناصر تأثیرگذار در مخاطب است (راودینو^۳، ۲۰۱۳، ص ۳۳۱-۳۴۰). برخورداری از دانش و مهارت کافی و بهره‌گیری از اصول و ضوابط تقویت کنشوری‌های فرهنگی و اجتماعی، از مهم‌ترین عوامل موفقیت در عرصه پرورش و ایجاد تحوّل در مخاطب است (زانگ^۴، ۲۰۱۱، ص ۵۸۹). ناآشنایی با اقتضائات فرهنگی و تربیتی، آسیب‌ها و پیامدهای زیادی در پی دارد (چانگ^۵، ۲۰۱۰، ص ۳۲۱-۳۴۵). افزایش دانش و توانایی مربیان فرهنگی در رابطه با بایسته‌های فعالیت فرهنگی، فضای عاطفی-هیجانی فعالیت فرهنگی و تربیتی را بهبود می‌بخشد (آندرایس^۶، ۲۰۰۲، ص ۳۷-۵۲). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که به دلیل پیشرفت‌های فن‌آوری و پیچیدگی روابط بین فردی و اجتماعی، مضافاً بر ضرورت توانمندی‌های فردی و آگاهی‌های لازم، مربیان باید با

-
1. Reis & Renzulli
 2. Barasa
 3. Raudino
 4. Zang, R. B
 5. Chang, Y
 6. Andrise, c

عناصر و مؤلفه‌های ایجاد ارتباط و ایجاد تحوّل آشنا باشند (کیندون و توریکتون^۱، ۲۰۱۷). در عصر کنونی و به دلیل پیشرفت‌های فن‌آوری و پیچیدگی روابط بین فردی و اجتماعی و فرهنگی، کاربست آموزه‌های اخلاقی و علوم رفتاری، ضرورتی مضاعف پیدا کرده است (گاندerson^۲ و همکاران، ۲۰۱۷، ص ۱-۲۷). در آموزه‌های اخلاقی و علوم رفتاری، مؤلفه‌هایی وجود دارد که بهره‌گیری به‌جا و دقیق از آن‌ها باعث تقویت کنش‌ورزی‌های فرهنگی اجتماعی و به‌ویژه در تبلیغ معارف اسلامی و دینی می‌گردد.

حضرت علی (ع) بر لزوم آگاهی مریبان از محتوای پیام و ابزارهای پیام‌رسانی تأکید نموده و می‌فرماید: «از سخنوری درباره موضوعی که اشراف و آگاهی کافی نداری و حقیقت آن موضوع را نمی‌دانی، پرهیز کن»^۳ (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۲۱۰). فعالیتی که بدون آگاهی و مهارت باشد، ممکن است آسیب‌های نو ایجاد کند و چالش جدید در جامعه و فرهنگ دینی بیافریند. امام صادق (ع) می‌فرماید: فردی که بدون دانش و آگاهی به کاری اقدام می‌کند، به مانند کسی است که راه انحرافی را می‌پیماید که هر چه سریع‌تر حرکت کند، به همان مقدار از هدف اصلی دور می‌شود^۴ (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۱، ص ۴۳). مربی بصیر و دانشمند، مخاطبان و متربیان خویش را به مسیر درست رهنمون می‌شود و او را از سنگلاخ‌های ضلالت نجات می‌دهد و باعث رویش نگرش صحیح در آن‌ها می‌شود. عدم آشنایی با شیوه‌های فعالیت فرهنگی و تربیتی، باعث ناکارآمدی در عرصه فرهنگی و تبلیغی خواهد شد.

در پژوهش پیش‌رو تلاش خواهد شد تا از طریق رجوع به تعالیم اخلاقی اسلام و علوم رفتاری و اجتماعی و تحقیقات تجربی مرتبط، به واکاوی مؤلفه‌های اخلاقی- روان‌شناختی حداقلی در تقویت کنش‌ورزی فرهنگی-اجتماعی و با تأکید بر تبلیغ دینی، پرداخته شود.

1. Kingdon and Turkington

2. Gunderson

۳. إِيَّاكَ وَ الْكَلَامَ فِيمَا لَا تَعْرِفُ طَرِيقَتَهُ وَ لَا تَعْلَمُ حَقِيقَتَهُ.

۴. الْغَايِلُ عَلَى غَيْرِ بَصِيرَةٍ كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ الطَّرِيقِ لَا يَزِيدُهُ سُرْعَةُ السَّيْرِ إِلَّا بُعْدًا.

پیشینه پژوهش: با تتبع و مطالعه‌ای که در رابطه با پیشینه موضوع انجام گرفت، این نتیجه حاصل شد که بحث مستقل و کافی در رابطه با موضوع پیش رو صورت نگرفته است و در برخی مقالات و کتاب‌ها، به طور اجمالی و پراکنده مطالبی بیان شده است.

بابازاده (۱۳۸۲) در کتابی تحت عنوان «شیوه‌های تعلیم و تبلیغ»، به اهمیت تبلیغ و ویژگی مربی و ابزارهای مهم فرهنگی، به طور اجمال اشاره نموده است. حکیم‌آرا (۱۳۸۴) در پژوهشی تحت عنوان «ارتباطات متقاعدگرانه و تبلیغ»، به مباحث ارزشمندی از قبیل: متقاعدسازی، تبلیغ چهره‌به‌چهره، تغییر نگرش مخاطب، اهمیت ارتباط و تبلیغ، مؤلفه‌های مرتبط با پیام، ایجاد تحول در مخاطب و... پرداخته است. باستانی (۱۳۸۶) در کتابی تحت عنوان «اصول و تکنیک‌های برقراری ارتباط مؤثر با دیگران»، به اهمیت روابط کلامی و غیرکلامی و موضوع ارتباط نخستین و اهمیت آن در استمرار ارتباط، پرداخته است. ایشان همچنین الگوهای ارتباطی مؤثر را به طور خلاصه بیان نموده است. کاویانی (۱۳۸۶) در کتابی تحت عنوان «روانشناسی و تبلیغات»، به مباحث مختلفی از جمله ابزارهای تبلیغات (رسانه‌ها و کانال‌ها)، ویژگی‌های مبلغ، تکنیک‌های روان‌شناختی کاربردی، قانون‌مندی‌های روان‌شناختی تبلیغ، زمینه‌های ارسال و دریافت پیام و قانون‌مندی‌های روان‌شناختی مربوط به پیام، پرداخته است. همچنین بولتون (۱۳۸۸) در کتابی تحت عنوان «روانشناسی روابط انسانی»، به موضوعات مهمی از قبیل مهارت‌های گوش دادن، موانع ارتباط، تفسیر زبان بدن، مهارت‌های ابراز وجود، مبانی ارتباط اثربخش و مراحل بهبود ارتباط، پرداخته است. پناهی (۱۴۰۲) نیز در پژوهشی تحت عنوان «روانشناسی تبلیغ دینی با رویکرد اسلامی»، به مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی پیام‌رسان (فرستنده) و مهم‌ترین ویژگی‌های پیام پرداخته است و همچنین اقتضائات اخلاقی و روان‌شناختی تبلیغ چهره‌به‌چهره را تبیین نموده است.

در پژوهش‌های انجام شده، گرچه به گونه‌های مختلف به برخی از موضوعات پرداخته شده، اما بحث جدی و کاربردی و با نگاه اخلاقی و روان‌شناختی و

اجتماعی به اقتضائات فعالیت فرهنگی-اجتماعی و به‌ویژه در رابطه با تبلیغ دینی، پرداخته نشده است.

روش پژوهش: بر اساس تقسیم‌بندی تحقیقات علمی بر اساس هدف، پژوهش حاضر در ردیف تحقیقات نظری و کاربردی قرار می‌گیرد. همچنین از روش توصیفی-تحلیلی نیز بهره گرفته می‌شود؛ یعنی پس از جمع‌آوری و دسته‌بندی مباحث و توصیف آن‌ها، به تحلیل و جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از هر کدام پرداخته می‌شود. در پژوهش پیش‌رو تلاش شده تا به واکاوی مؤلفه‌های اخلاقی-روان‌شناختی حداقلی در تقویت کنش‌وری فرهنگی-اجتماعی و با تأکید بر تبلیغ دینی، پرداخته شود.

یافته‌های پژوهش: با تتبع در تعالیم اخلاقی اسلام و علوم رفتاری-اجتماعی و مطالعات تجربی مرتبط با کنش‌وری‌های فرهنگی و اجتماعی می‌توان ادعا نمود که بایسته‌های کاربردی در تقویت کنش‌وری‌های فرهنگی و اجتماعی و به‌ویژه در عرصه تبلیغات دینی، عبارتند از:

۱. فراهم نمودن برداشت اولیه مثبت

یکی از مؤلفه‌های مهم در تقویت و بهبود کنش‌وری‌های اجتماعی و فرهنگی، تلاش در راستای ایجاد برداشت اولیه مثبت است. برداشت اولیه مثبت از مربی و مبلغ دینی، در تحلیل‌ها و قضاوت‌های بعدی مخاطب از مربی و کنشگر فرهنگی و اجتماعی، تأثیر اساسی دارد. از آنجاکه برداشت اولیه مخاطب از مربی و مبلغ دینی مثبت باشد، انگیزش و علاقه او را برای ارتباط و تعامل بیشتر به مربی، افزایش می‌دهد (پناهی، ۱۴۰۲، ص ۲۶). علی‌رغم تعالیم خردمندانه بیشتر فرهنگ‌ها مبنی بر این‌که زیبایی صرفاً جنبه ظاهری دارد و اهمیت آن از ویژگی‌های درونی کمتر است، اما زیبایی و قیافه ظاهری جذاب، نقش مؤثری در برداشت اولیه و در تمایل افراد به مربی و فعالان اجتماعی و فرهنگی دارد (سالاری‌فر و دیگران، ۱۳۹۳، ص ۲۱۰).

تحقیقات نشان می‌دهد که هر قدر فرستنده پیام از جاذبه‌های فردی برخوردار باشد و بتواند احساس بصری و سمعی مخاطب را تحت تأثیر قرار داده و با خود همراه کند، به همان مقدار در فرایندهای ذهنی مخاطب تأثیرگذار خواهد بود

(نصیری و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۱۱۳). جلوه‌های اساسی و مهم در افزایش جذابیت ظاهری عبارتند از پوشش و ظاهر مناسب، خوشرویی، قدرت سخنوری، ثن صدا و لهجه مناسب، تیپ ظاهری و بهنجار، پوشش مناسب و آراسته و مرتب (کاوایانی، ۱۳۸۶، ص ۱۲۵).

مطالعات روان‌شناختی نشان داده که همه افراد سالم به زیبایی‌ها تمایل دارند و آقایان بیش از خانم‌ها متأثر از زیبایی ظاهری هستند. افراد زیبا عاطفه مثبت را بر می‌انگیزند و عاطفه مثبت نیز نقش مهمی در افزایش پذیرش و مقبولیت دارند (آذربایجانی و دیگران، ۱۳۸۲، ص ۲۵۰-۲۵۶). چهره عبوس، نگاه مغرورانه، برخورد سرد و بی‌توجهی به احساسات عاطفی مخاطب در برخورد نخستین، باعث شکل‌گیری احساس منفی می‌شود. (راینز و جاج^۱، ۲۰۱۵، ص ۹۹-۱۰۲). با تأمل در آموزه‌ها و تعالیم اخلاقی اسلام، می‌توان ادعا کرد که رعایت جنبه‌های ظاهری و برخورداری از ویژگی‌های شخصیتی جذاب، نقش مهم و سازنده در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی دارد. به عنوان مثال، در قرآن کریم یکی از ویژگی‌های شاخص پیامبر اکرم (ص) در راستای تأثیرگذاری و ایجاد تحول در مخاطب را، مهرورزی و مهربان بودن حضرت معرفی نموده است^۲ (توبه / ۱۲۸). مهرورزی، باعث جذب دل‌ها می‌شود و زمینه را برای ایجاد تحول درونی و بیرونی فراهم می‌کند. همچنین گشاده‌رویی^۳ (آل عمران / ۱۶۰) از عناصری است که در آموزه‌های وحیانی بر آن سفارش شده و بر اهمیت آن در ارتباط اجتماعی و فرهنگی، تأکید شده است. تعاملی که مبتنی بر گشاده‌رویی باشد، نتیجه‌اش افزایش دوستی و پذیرش و بهبود روابط است. پیامد گشاده‌رویی و خوش‌زبانی، دلدادگی، محبت^۴ (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۲، ص ۶۴۳)، افزایش دوستی^۵ (لیثی واسطی، ۱۳۷۶، ص ۹۹ و دیلمی، ۱۴۰۸، ص ۲۷۳)، شادی و نشاط است. خوش‌رویی، باعث پیوند دل‌ها شده و انسان‌ها را به همدیگر متمایل و علاقه‌مند

1. Robbins and Judge

۲. ﴿الْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾

۳. ﴿فِيمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لَنْ تُكُونَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَا تَقْضُوا مِنْ حَوْلِكَ﴾

۴. «ثَلَاثٌ يَضْفِفْنَ وَدَّ الْمَرْءُ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ يَلْقَاهُ بِالْبِشْرِ إِذَا لَقِيَهُ....»

۵. «إِيَّاكَ وَ مَا يَسْتَهْجِنُ مِنَ الْكَلَامِ فَإِنَّهُ يَخْشِي عَلَيْكَ اللَّتَامَ وَ يَنْفِرُ عَنْكَ الْكَرَامَ. إِيَّاكَ أَنْ... تَتَكَلَّمَ فِي غَيْرِ أَدَبٍ.»

می‌کند^۱ (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۲، ص ۱۸۸ و ۱۰۷؛ تمیمی آمدی، ۱۴۱۰، ص ۱۱۵ و ۳۲۷). حضرت علی (ع) می‌فرماید: نرمی گفتار، بند دل‌ها است و نرمی گفتار، از کرامت و بزرگی حکایت دارد^۲ (طبرسی، ۱۳۸۴، ص ۹۸ و کلینی، ۱۴۰۷، ج ۸، ص ۲۴). تحقیقات تجربی نشان می‌دهد که عواطف مثبت و ارتباط مبتنی بر مهرورزی، باعث برداشت مثبت دیگران از مربی می‌شود و در آنان انرژی مثبت تولید می‌کند (آرگایل، ۱۳۸۳). گوینده‌ای که صدای ناموزون و دلخراش و آزاردهنده دارد، برای فعالیت فرهنگی و اجتماعی تناسب ندارد و باعث دل‌زدگی مخاطب می‌گردد. مطالعات نشان داده که استفاده از چهره انسانی آراسته و مناسب در تبلیغات، تأثیر بیشتری در پذیرش مخاطب و تأثیرپذیری او دارد (پری‌آنکارا^۳ و همکاران، ۲۰۱۷، ص ۱۲۸-۱۸۴).

۲. رفتارهای مبتنی بر عفت در ساحت‌های مختلف

دومین عنصر اساسی در فعالیت فرهنگی و اجتماعی که نقش سترگ و اساسی در ایجاد تحوّل و در پذیرش اجتماعی دارد، آراسته بودن و رعایت منش و رفتار خویشان دارانه و پرهیزکارانه و عقیفانه در ساحت‌های مختلف است. تقوی محوری و سلوک پرهیزکارانه در فرایند فعالیت فرهنگی، از اهمیت بالایی برخوردار است. تقوی به معنای خویشان‌داری، خودکنترلی، پرواپیشگی، پرهیزکاری و به معنای حفظ خویشان از گناه و ناهنجاری اخلاقی (راغب اصفهانی، ۱۴۱۶، ج ۱، ص ۸۸) از مهم‌ترین و کارآمدترین ضوابط اخلاقی در فرایند فعالیت فرهنگی است. برخورداری از ویژگی‌های منشی و کُنشی (شخصیتی و رفتاری) تقووامحور و پرهیزکارانه، یکی از انتظاراتی است که در آموزه‌های اسلامی از عالمان^۴ (فاطر / ۲۸) و به‌ویژه از مربیان^۵ (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۵، ص ۱۹۲) وجود دارد. این ویژگی‌ها، باعث خودپایی و مراقبت دایمی از فعال فرهنگی می‌شود و ثمره این رفتار نیز مصونیت بخشی از خطا و ناهنجاری است. منش و کُنش پرهیزکارانه، مشتمل بر سلوک و رفتاری دقیق،

۱. «الْمُؤَدَّةُ لِعَاطِفِ الْقُلُوبِ فِي إِتْلَافِ الْأَرْوَاحِ».

۲. «لَيْنَ الْكَلَامِ قَيْدُ الْقَلْبِ. إِنَّ مِنَ الْكَرَمِ لَيْنَ الْكَلَامِ».

3. Priyankara

۴. «إِنَّمَا يُخَوِّى اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ».

۵. «شَاوَرْتُ فِي أَمْرِكَ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ».

منصفانه، عادلانه، اصلاحگرانه، دل‌سوزانه، نجیبانه، متواضعانه، عفیفانه و تهی از عصبیت و تبعیض نژادی است. افرادی که در سطح شخصیتی و ویژگی‌های روان‌شناختی دارای ناهمگونی‌هایی باشند و نتوانند هیجانات و گرایش‌های ذهنی خویش (مخصوصاً گرایش‌های شهوانی و جنسی) را مهار کنند، صلاحیت روان‌شناختی و اخلاقی لازم را برای فعالیت فرهنگی ندارند. قرآن کریم یکی از صفات افراد مؤمن را عفت و پاکدامنی دانسته و در این باره می‌فرماید: مؤمنان افرادی هستند که خود را از بی‌عفتی محافظت می‌نمایند^۱ (مؤمنون/ ۵). حضرت علی (ع) در رابطه با ویژگی پرواپیشگان می‌فرماید: پرواپیشگان دارای یک شخصیت و منش مبتنی بر عفت‌ورزی و مراقبت هستند^۲ (آقاجمال خوانساری، ۱۳۶۶، ج ۷، ص ۴۱۲). رعایت پرهیزکاری و خشیت الهی و رعایت عفاف در فرایند تبلیغ دینی، آثار اجتماعی، حرفه‌ای، معنوی و تربیتی مختلفی به دنبال دارد. تقوا و پرهیزکاری به عنوان سرآمدترین صفات اخلاقی^۳ (شریف‌الرضی، ۱۴۱۴، ص ۵۴۸؛ طوسی، ۱۴۱۴، ص ۲۲۵) نقش بسیار سازنده و روان‌شناختی در ارتباطات فرهنگی و تبلیغ دینی دارد. پرهیزکاری و پرواپیشگی در تعاملات اجتماعی باعث افزایش منزلت و مقبولیت اجتماعی است. مقبولیت و محبوبیت اجتماعی از عناصر تأثیرگذار و سازنده در روابط فرهنگی و تبلیغی است. آحاد جامعه، به افراد پرهیزکار و خداترس اعتماد می‌کنند و سخن و رفتار او را می‌پذیرند. افراد پرهیزکار و پاکدامن، محبوب مردم و مورد وثوق آنان هستند. یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های اجتماعی مربی فرهنگی، محبوبیت و مقبولیت است. حضرت علی (ع) در رابطه با مصونیت بخشی تقوی و پرهیزکاری می‌فرماید: بندگان خدا، آگاه باشید که پرواپیشگی مثل قلعه‌ای مستحکم و غیر قابل نفوذ است و اما گناه و معصیت همانند حصاری بی‌ارزش است که توانایی مراقبت از اهلش را ندارد^۴ (شریف‌الرضی، ۱۴۱۴، ص ۲۲۱). هیچ چیز همانند پرواپیشگی و حریم‌داری، روابط اجتماعی و بین‌فردی و حرفه‌ای را سالم نمی‌سازد. پرهیزکاری،

۱. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأُفْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ﴾

۲. الْمُتَّقُونَ أَنفُسَهُمْ عَفِيفَةً.

۳. التَّقَى رَئِيسُ الْأَخْلَاقِ. الْمُتَّقُونَ سَادَةٌ.

۴. اَعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ التَّقْوَى دَاوُ الْغُجُوزِ دَاوُ حِصْنٍ عَزِيزٍ وَ الْفُجُوزُ دَاوُ حِصْنٍ ذَلِيلٍ لَا يَمْنَعُ أَهْلَهُ.

انسان را به سلامت و امنیت به مقصود می‌رساند. حضرت علی (ع) در این باره می‌فرماید: «آگاه باشید که خطاکاری و بی‌پروایی همانند اسبان طغیانگر و چموشی می‌باشند که لگام از دست سواره‌اش ریوده است و بی‌مهابا او را به طرف آتش (سقوط) می‌برد. آگاه باشید که پرواپیشگی همانند شتران رام و آرامی هستند که صاحب‌شان بر آن سوار شده و زمام‌شان در دست داشته و با آسودگی به سر منزل مقصود و بهشت می‌رسند»^۱ (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۸، ص ۶۸). پرهیزکاری و رعایت تقوا در فعالیت‌های اجتماعی و تبلیغی باعث مصونیت از بدنامی، مصونیت از کج‌روی و شکست شده و انسان را در فعالیت‌های خود از حیث حرفه‌ای و اخلاقی و معنوی ایمن می‌بخشد و به سوی موفقیت سوق می‌دهد^۲ (شریف الرضی، ۱۴۱۴، ص ۳۵۱ و ۲۸۱). التزام به پرهیزکاری باعث تقویت خودپایی و خودکنترلی در مبلّغ می‌گردد. خودکنترلی^۳ از مهارت‌هایی است که به افراد در راستای مدیریت خویش و در راستای نیل به اهداف، یاری می‌رساند (ورا^۴ و همکاران، ۲۰۱۳، ص ۱۷۹-۱۹۳). این حوزه از اخلاق کاربردی که دامنه وسیعی نیز دارد، باعث اعتماد مخاطب و متربی و همچنین باعث محبوبیت و پذیرش مربی از ناحیه مخاطب می‌شود. این ویژگی اخلاقی، باعث افزایش سرمایه اجتماعی مبلّغ و مربی دینی شده و فرایند انتقال پیام را تسهیل و تأثیرگذار می‌کند.

۳. تاب‌آوری و پذیرش سطح بالا

فعالیت در عرصه فرهنگی و اجتماعی، کاری طاقت‌فرسا و همراه با چالش‌ها و موانع و دردسرهای مختلف است. اقتضای موفقیت و ماندگاری در این عرصه ارزشی و مرارت‌آور، سرسختی، تاب‌آوری و صبوری است. برخورداری از تاب‌آوری و پذیرش، از مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی و مؤلفه‌های روان‌شناختی در این تلاش

۱. أَلَا وَإِنَّ الْخَطَايَا حَيْلُ شُمْسٍ حِيلَ عَلَيْهَا أَهْلُهَا وَ حُلِيعَتْ لُجُمُهَا فَتَقَحَّحَتْ بِهِمْ فِي النَّارِ أَلَا وَإِنَّ النَّفْثَى مَطَايَا دُلُّ حَيْلُ عَلَيْهَا أَهْلُهَا وَأَعْطُوا أَرْمَتْهَا فَأَوْرَدَتْهُمْ الْجَنَّةَ.

۲. فَإِنَّ تَقْوَى اللَّهِ مِفْتَاحُ سَدَادٍ وَ ذَخِيرَةُ مَعَادٍ وَ عِثْقٌ مِنْ كُلِّ مَلَكَةٍ وَ نَجَاةٌ مِنْ كُلِّ هَلَكَةٍ يَنْجُحُ الطَّالِبُ وَ يَنْجُو الْهَارِبُ وَ تُنَالُ الرِّغَائِبُ. فَأَعْتَصِمُوا بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّ لَهَا خَبْلًا وَثِيقًا عَزُوثُهُ وَ مَغْلًا مَنِيعًا ذُرُوثُهُ.

3. Selfcontrol

4. Vera, P

سترگ است. (لو، تیلور و دی فولکو^۱، ۲۰۱۸، ص ۸۳-۹۲). تاب‌آوری به معنای سرسختی، توانایی مقاومت در برابر تغییرات، ظرفیت مثبت برای سازگاری با استرس و توانایی مقابله با فشارها، از مؤلفه‌های ضروری در عرصه فعالیت فرهنگی و تبلیغ دینی است. تاب‌آوری و برخورداری از آستانه تحمل بالا، از عناصری است که باعث تسهیل‌گری در روابط اجتماعی و فرهنگی می‌شود. تاب‌آوری در افراد باعث می‌شود که ظرفیت روان‌شناختی و اعتماد به نفس ارتقا پیدا کند و بتواند چالش‌های اجتماعی و روان‌شناختی را به گونه‌ای شایسته مدیریت کرده و به فرصت تبدیل نماید. (بogar و دینا^۲، ۲۰۰۶، ص ۳۱۸-۳۲۷). انسان‌هایی که از تاب‌آوری بالایی برخوردار هستند، ظرفیت و توانایی عبور از بحران‌ها و سختی‌های پایدار زندگی را دارند و در واقع از انسجام شخصیت برخوردار بوده و متزلزل و ناامید نمی‌شوند. تاب‌آوری و قدرت تحمل، می‌تواند قدرت سازگاری را افزایش داده و غلبه بر مشکلات را تسهیل نماید. (روساتی^۳ و همکاران، ۲۰۰۷، ص ۱۶۶۳-۱۶۶۸).

۴. مورد اعتماد و رازدار بودن

رازداری^۴ و حفظ اسرار خویش و دیگران، از مهم‌ترین اصول و ضوابط اخلاقی در فرایند فعالیت فرهنگی و اجتماعی است. رازداری و محرمانه بودن اشاره دارد به این‌که انتظار می‌رود اطلاعات ارائه شده توسط مراجعان و مخاطبان برای دیگران فاش نشود. هدف از رازداری، تضمین رعایت حریم خصوصی مخاطب (به‌ویژه در جلسات خصوصی و چهره‌به‌چهره) است (گلدنبرگ؛ گلدنبرگ، ۱۳۹۴، ص ۲۷۹). فاش نکردن اسرار مخاطب، دلیل کرامت، ظرفیت بالای روان‌شناختی، نجابت و امانت‌داری مبلغ دینی و مربی فرهنگی است.

در فضای فرهنگی، بسیاری از آحاد جامعه، ارتباط گسترده و صمیمی با مربیان و مبلغان فرهنگی دارند و ممکن است به راحتی درددل کنند و اسرار نهانی خویش را

1. Lou, Y., Taylor, E.P., & Di Folco, S.

2. Bogar, C. B.; Diana, H

3. Rosati

4. Confidentiality

افشا نمایند. مریبان و مبلغان باید رازدار امینی باشند. در آموزه‌های اسلامی و اخلاقی به‌گونه‌های مختلف (تصریحی، تلویحی، کنایه‌ای و...) بر لزوم حفظ اسرار خویشان و دیگران سفارش شده است. از چشم‌انداز اسلامی، کتمان اسرار از صفات الهی و از هنجارهای مهم اخلاقی^۱ (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۲، ص ۲۴۲) تلقی شده است. در آموزه‌های اسلامی افزون بر این که رازداری را نشانه خردمندی^۲ (شریف الرضی، ۱۴۱۴، ص ۴۶۹) می‌دانند، بر رعایت رازداری در ساحت‌های مختلف خانوادگی، اجتماعی^۳ (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۴۲۱) و روابط دوستانه^۴ (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۴۲۱) تأکید دارند. چه بسا ممکن است با فاش شدن اسرار، زمام امور از دست انسان خارج گردد و بسترهای اختلاف و نزاع و حرمت‌شکنی، گسترش پیدا کند. از چشم‌انداز اسلامی، محتوای گفتگوها امانت دانسته شده و بر لزوم مراقبت از محتوای گفتگوهای مطرح شده در جلسه دوستانه، فردی و فرهنگی، تأکید شده و افشای آن خلاف اخلاق و شرع مقدس تلقی شده است.^۵ (طبرسی، ۱۴۱۲، ص ۴۷۰؛ طوسی، ۱۴۱۴، ص ۵۷۲؛ ورام، ۱۴۱۰، ج ۱، ص ۹۸ و کلینی، ۱۴۰۷، ص ۶۶۰).

در آموزه‌های اسلامی، افزون بر لزوم بر حفظ محتوای گفتگوهای بین‌فردی در جلسات و امانت تلقی کردن آن، بر پیامدهای افشای اسرار نیز اشاره گردیده است.^۶ (لیثی وایطی، ۱۳۷۶، ص ۲۸۵). در آموزه‌های اسلامی از یک سو، تجسس از اسرار و عیوب مردم بدترین رفتار^۷ (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۴۲۱) و کاری گناه‌آلود و ناهنجار^۸ (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۴۲۱ و لیثی واسطی، ۱۳۷۶، ص ۳۹۱) دانسته شده و از سوی دیگر رازداری را

۱. لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ سُنَّةٌ مِنْ رَبِّهِ وَ سُنَّةٌ مِنْ نَبِيِّهِ وَ سُنَّةٌ مِنْ وَلِيِّهِ فَأَمَّا السُّنَّةُ مِنْ رَبِّهِ فَيَكْتُمَانِ سِرَّهُ...

۲. صَدْرُ الْعَاقِلِ صُنْدُوقُ سِرِّهِ.

۳. ثَمَرَةُ الْأَخْوَةِ حِفْظُ الْغَيْبِ.

۴. لَا يَكُونُ الصَّدِيقُ صَدِيقًا حَتَّى يَحْفَظَ أَخَاهُ فِي غَيْبَتِهِ وَ نَكْبَتِهِ وَ وَفَاتِهِ.

۵. الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ وَ إِفْشَاءُ سِرِّ أَخِيكَ خِيَانَةٌ فَاجْتَنِبْ ذَلِكَ.. الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ، وَ لَا يَجِلُّ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَأْتِرَ عَنْ مُؤْمِنٍ - أَوْ قَالَ: عَنْ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ - قَبِيحًا. إِنَّمَا يَتَجَالَسُ الْمُتَجَالِسَانِ بِأَمَانَةِ اللَّهِ فَلَا يَجِلُّ لِأَحَدِهِمَا أَنْ يَفْشِيَ عَلَى أَخِيهِ مَا يَكْرَهُ. الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ وَ لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَخْدَثَ بِخَدِيثٍ يَكْتُمُهُ صَاحِبُهُ إِلَّا أَنْ يَأْذِيَهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ ثِقَةً أَوْ ذَاكِرًا لَهُ بِخَيْرٍ.

۶. سِرُّكَ أَسِيرُكَ فَإِذَا أَفْشَيْتَهُ صِرْتَ أَسِيرَهُ.

۷. سِرُّ النَّاسِ مَنْ كَانَ مُتَتَّبِعًا لَغَيْبِ النَّاسِ عَمِّيًّا لَغَيْبِهِ [عَنْ مَعَايِبِهِ].

۸. مَنْ تَتَّبَعَ غَوْرَاتِ النَّاسِ كَشَفَتْ اللَّهُ غَوْرَتَهُ. مَنْ تَتَّبَعَ خَفِيَّاتِ الْغَيْبِ حَرَّمَ اللَّهُ مَوَدَّاتِ الْقُلُوبِ.

نشانه دوراندیشی و دوراندیشی را عامل پیروزی دانسته اند^۱ (شریف الرضی، ۱۴۱۴، ص ۴۷۷). افشای اسرار دیگران و به ویژه اسرار آبرویی، پیامدهای ناگواری در پی دارد^۲ (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۴۲۱ و لثی واسطی، ۱۳۷۶، ص ۳۹۱)

با تحلیل روان شناختی موضوع رازداری، می توان ادعا کرد که این اصل اخلاقی از مهم ترین اصول و ضوابط اخلاقی در فرایند فعالیت فرهنگی و تربیتی است. از آنجاکه یک مربی و یا یک مبلغ دینی، ظرفیت روان شناختی سطح پایین داشته باشد و توانایی مدیریت خویشتن و کتمان اسرار را نداشته باشد، باعث فتنه و آشوب و اختلاف در حوزه فعالیت خویش خواهد شد.

در فضای تربیتی و تبلیغی و به ویژه در روستاها، حرف های مختلف و رازگشایی های مختلف و متنوعی در نزد مبلغ و مربی دینی انجام می شود که اگر یکی از آن ها فاش شود گاهی باعث خون ریزی و درگیری های فراگیر می شود.

۵. جامع نگری و زمان شناسی

یکی از ویژگی های شخصیتی مهم و یکی از اقتضائات اساسی و ضروری در فعالیت فرهنگی و اجتماعی که جنبه روان شناختی، عقلانی و اخلاقی دارد، عاقبت اندیشی، جامع نگری، زمان شناسی، ژرف اندیشی، دوراندیشی، تیزبینی و کسب تجربه از فعالیت های خود و دیگران است. مربیان فرهنگی و فعالان اجتماعی در پیچیده ترین و حساس ترین موضوعات اجتماعی و فرهنگی ورود پیدا می کنند و بایستی از خطای حداقلی و مراقبت حداکثری برخوردار باشند.

مربی و مبلغ مجاز نیست در مسائل اخروی، معنوی و تربیتی افراد دست به آزمایش و خطا بزند و حیات اجتماعی و اخروی افراد را با چالش روبه رو سازد. قرآن کریم، مهم ترین ویژگی های سخن را جامع نگری و اطمینان آوری آن دانسته است.^۳ (نمل / ۲۲). پیامبر گرامی اسلام (ص) می فرماید: «تعالیم خداوند را کسی می تواند

۱. الظَّفَرُ بِالْخَزْمِ وَ الْخَزْمُ بِإِجَالَةِ الرَّأْيِ وَ الرَّأْيُ بِتَخَصُّصِ الْأَسْرَارِ.

۲. مَنْ كَشَفَ حِجَابَ أَخِيهِ انْكَشَفَ عَوَازُ ثَبْتِهِ. مَنْ بَحَثَ عَنْ أَسْرَارِ غَيْرِهِ أَظْهَرَ اللَّهُ أَسْرَارَهُ. كُنْ بِأَسْرَارِكَ تَخِيلاً وَ لَا تُذْغِ سِرّاً أَوْدَعْتَهُ فَإِنَّ الْإِذَاعَةَ خِيَانَةٌ.

۳. ﴿حِثُّكَ مِنْ سِرِّ يَكْبَرُ يَقِينٌ﴾

حراست کند که به همه ابعاد دین و تعالیم اسلامی، آگاهی و اشراف داشته باشد» (جامع‌نگر باشد)^۱ (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۸۵). در ارتباط اجتماعی و بین‌فردی و در تحلیل‌ها، باید به جامع‌نگری توجه داشت و باید تمام جوانب پیام را ملاحظه کرد و کلامی متقن، درست و سودمند در اختیار مخاطب قرار داد.

در آموزه‌های اسلامی از کنش‌وری‌هایی که تهی از تدبیر، دوراندیشی و چندجانبه‌گرایی باشد، مذمت شده و عواقب ناگواری برای آن ملاحظه شده است. حضرت علی (ع) در این باره می‌فرماید: «ای مردم! در اموری که تدبیر و عاقبت‌اندیشی نباشد خیری نیست»^۲ (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۶۷، ص ۳۰۷). حضرت همچنین درباره اهمیت دوراندیشی در تصمیمات مهم می‌فرماید: «اندازه کن آنگاه بپر؛ بیندیش، آنگاه سخن بگو؛ تبیین و ژرف‌اندیشی کن و سپس اقدام نما»^۳ (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰، ص ۵۰۰). حضرت علی (ع) یکی از صفات پرهیزکاران را دوراندیشی بیان کرده است^۴ (شریف‌الرضی، ۱۴۱۴، ص ۳۰۵). امام باقر (ع) می‌فرماید: «هر وقت که تصمیم به انجام کاری داشتی در سرانجام آن کار اندیشه کن و اگر سرانجامش صلاح و خیر بود دنبال کن و اگر سرانجامش ضرر و شر بود، از آن پرهیز»^۵ (حرعاملی، ۱۴۰۹، ج ۱۵، ص ۲۸۹). حضرت علی (ع) درباره تدبیر و عاقبت‌اندیشی فرمودند: «مؤمنان کسانی هستند که آنچه را در پیش رو دارند بشناسند» (با عاقبت‌اندیشی اقدام می‌کنند)^۶ (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۵، ص ۲۵). حضرت علی (ع) یکی از شاخص‌های عقلانیت را دوراندیشی تلقی نموده و فرمودند: «خردمند کسی است که به سوی اندیشه‌های سالم و صحیح روی می‌آورد و در عاقبت کارهایش اندیشه می‌کند»^۷ (لثی واسطی، ۱۳۷۶، ص ۱۰۸). هر چیزی را در جایگاه خود دیدن و هر کس را و هر آن چیزی که هست دیدن، نه کمتر و نه بیشتر، نشانه خردمندی است. یکی از مهم‌ترین

۱. إِنَّمَا الْمُسْتَحَقُّونَ لِدِينِ اللَّهِ هُمْ الَّذِينَ... خَاطَوْهُ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِ.

۲. أَيُّهَا النَّاسُ... لَا خَيْرَ فِي دُنْيَا لَا تَدَّبَّرُ فِيهَا.

۳. قَدَرْتُمُ اقْطَعُ وَفَكَّرْتُمُ انْطِقْ وَتَبَيَّنْتُمُ امْعَلْ.

۴. أَنْتَ تَرَى لَهُ... وَ حَزْمًا.

۵. إِذَا هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَتَدَبَّرْ عَاقِبَتَهُ فَإِنْ يَكُ رُشْدًا فَاَمْضِهِ وَإِنْ يَكُ غِيًّا فَانْتِهِ عَنْهُ.

۶. الْمُؤْمِنُونَ هُمُ الَّذِينَ عَرَفُوا مَا أَمَامَهُمْ.

۷. إِنَّ اللَّيِّبَ مَنْ اسْتَقْبَلَ وُجُوهَ الْأَرْءَاءِ يَفْكُرُ ضَائِبٍ وَ تَنْظُرُ فِي الْعَوَاقِبِ.

نشانه‌های خردمندی و عقلانیت، انتخاب بهترین گزینه و تشخیص خیر از شر و تشخیص اصلح از صالح و افسد از فاسد است.

حضرت علی (ع) در این باره می‌فرماید: «عاقل، کسی نیست که فقط توانایی تشخیص خوب و بد را داشته باشد بلکه عاقل کسی است که از بین دو چیز بد، موردی را که ضررش کمتر است، برگزیند»^۱ (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۵، ص ۶). ابن‌ابی‌الحدید در شرح نهج‌البلاغه می‌گوید: عاقل فردی نیست که به گونه‌ای تدبیرگری کند تا از کاری (چالشی) رهایی یابد بلکه عاقل کسی است که به گونه‌ای تدبیر و چاره‌اندیشی کند که در چالش و مشکل نیفتد^۲ (ابن‌ابی‌الحدید، ۱۴۰۴، ج ۱۶، ص ۱۹۸).

۶. برون‌گرایی و برقراری روابط کلامی و غیر کلامی نیکو

اقتضای موفقیت اجتماعی و فرهنگی، برخورداری از شخصیت برون‌گرا^۳، صمیمی و دارای توانایی برقراری ارتباط کلامی^۴ و غیر کلامی^۵ نیکو و سازنده با آنان است. روابط کلامی و مهارت ارتباطی^۶، از مهم‌ترین عناصر در شکل‌گیری موفقیت در روابط فردی و اجتماعی و سازمانی است (رضایان، ۱۳۷۹، ص ۲۸۴). تعامل سازنده و تأثیرگذار در دیگران، باعث تقویت همدلی و صمیمیت می‌شود و تعارض‌ها را کاهش می‌دهد و انتظارات را روشن می‌کند و باعث وفاق بیشتر می‌شود (هلمر، ۱۳۸۳، ص ۶؛ میرسپاسی، ۱۳۸۴، ص ۳۵۲-۳۵۴). افرادی که توانایی ارتباط سازنده و نیکو با دیگران دارند از پذیرش، محبوبیت، تأثیرگذاری، رضایتمندی و موفقیت بیشتری برخوردارند (جووا و بهاتی، ۲۰۰۶^۷، ص ۶۱-۷۳). توانایی برقراری ارتباط و تعامل سازنده و سالم و ایجاد ارتباط قوی و روشن با دیگران و به‌ویژه با مخاطب، نقش کلیدی در کارآمدی و پویایی روابط بین فردی دارد (مانفردینی^۸ و همکاران، ۲۰۱۰، ص ۲۹۰-۲۹۶). ارتباط نیکو، مانع

۱. لَيْسَ الْعَاقِلُ مَنْ يَغْرِفُ الْخَيْرَ مِنَ الشَّرِّ وَلَكِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ يَغْرِفُ خَيْرَ الشَّرِّينَ.

۲. لَيْسَ الْعَاقِلُ الَّذِي يَحْتَالُ الْكُفْرَ إِذَا وَقَعَ فِيهِ وَلَكِنَّ الْعَاقِلَ الَّذِي يَحْتَالُ الْكُفْرَ أَنْ لَا يَقَعَ فِيهِ.

3. Extraversion

4. verbal communication

5. nonverbal communication

6. Communication Skills

7. Juvva, S., & Bhatti, R

8. Manfredini, M

جدی در مقابل شکل‌گیری بی‌اعتمادی و خطای شناختی در افراد است. ارتباط کارآمد و سازنده، می‌تواند نقش سازنده‌ای در کنترل و مدیریت تعارض‌ها ایفا کند و زمینه تفاهم و همدلی را بهبود بخشد. استفاده از مهارت‌های ارتباطی کلامی^۱، مهارت ارتباطی شنود^۲ (شنونده فعال و خوب بودن) و مهارت ارتباطی بازخورد^۳ (واکنش مناسب و صحیح نشان دادن)، از مهارت‌هایی است که در ایجاد ارتباط و به‌ویژه در ارتباطات فردی و اجتماعی از اهمیت و اولویت بیشتری برخوردار است (آهنچیان و منیدری، ۱۳۸۳، ص ۴۱-۴۲).

رفتارهای کلامی و غیرکلامی زیبا، دلنشین، فاخر، دقیق، متواضعانه، مهرورزانه و مبتنی بر دل‌سوزی و دل‌دادگی، نقش تعیین‌کننده در تحوّل مخاطب دارد. قرآن کریم یکی از ویژگی‌های شاخص و اساسی پیامبرگرامی اسلام (ص) را که بزرگ‌ترین مربی و مبلغ دینی بود، از جنس مردم بودن (در ویژگی‌های ظاهری و درونی) دل‌سوزی، مهرورزی، دل‌دادگی و احساس مسئولیت شدید نسبت به هدایت دیگران، می‌داند و می‌فرماید: «همانا شما را پیامبری از جنس خودتان به سوی شما آمده که گرفتاری‌های شما بر او گران است؛ بر [هدایت و آسایش] شما حرص می‌ورزد و نسبت به مؤمنان دل‌سوز و مهربان است»^۴ (توبه / ۱۲۸). عدم توجه به اقتضائات ظاهری و اخلاقی و روان‌شناختی در عرصه فعالیت فرهنگی و تربیتی، باعث دل‌زدگی، بی‌اعتمادی، عدم مقبولیت، عدم پذیرش و عدم تأثیرگذاری می‌شود.

۷. توجه به سطوح شناختی و تفاوت‌های فرهنگی - اجتماعی

هر یک از آحاد انسانی، دارای ظرفیت‌های عقلی، ادراکی، شناختی و عاطفی ویژه‌ای هستند. عدم توجه به تفاوت‌های فردی و جنسیتی، باعث خطا در ارزیابی استعداد افراد، خطا در قضاوت، آسیب‌پذیری در آموزش و پرورش و خطاپذیری در

1. Verbal Communication Skills

2. Listening Communication Skills

3. Feedback Communication skills

۴. «لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ»

رابطه تبلیغی می‌گردد (پناهی و جان‌بزرگی، ۱۳۹۶، ص ۱-۲). ادعای روان‌شناسان این است که آموزش و تربیت افراد بایستی متناسب با سیر تحولی آنان انجام شود. (گودمن^۱ و همکاران، ۲۰۱۱). در آموزه‌های اسلامی به گونه‌های مختلف (تلویحی، تصریحی، تضمنی و...) به تفاوت شناختی ادراکی افراد اشاره شده و افراد جامعه را به دسته‌های مختلفی از حیث دانشی و ادراکی، تقسیم نموده‌اند.^۲ (شریف‌الرضی، ۱۴۱۴، ص ۴۹۵). در آموزه‌های اسلامی، افزون بر پذیرش تفاوت‌های دانشی و ادراکی، بر لزوم رعایت ظرفیت‌های شناختی و دانشی آنان در فرایند پرورش و فعالیت فرهنگی تأکید شده است.^۳ (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱، ص ۱۹۵).

در ارتباط و گفت‌وگو، فهم درست و ادراک صحیح ارزش‌ها و باورهای فرهنگی و اجتماعی مخاطب و انتظارات او نیز، مهم است. ارزش‌ها و باورهای هر انسانی در ذهن و روان او نهادینه شده و جزء سازمان شخصیتی او شده است. نگرش‌ها و ارزش‌های هر فردی به رفتارها و تحلیل‌های او جهت می‌دهد و لذا در ارتباط فرهنگی باید به نگرش و جهان‌بینی افراد نگاه ویژه و دقیق داشت (پناهی، ۱۴۰۲، ص ۲۶۵). اقتضای تنوع فرهنگی و هنجارهای اجتماعی متفاوت (توسی و موکدام،^۴ ۲۰۱۷) توانمندی‌های ویژه و جامع در مرییان فرهنگی است. تفاوت فرهنگی بین مربی و مخاطب و عدم ملاحظه این تفاوت‌ها، می‌تواند به نارضایتی مخاطب منجر شود و فرایند فعالیت فرهنگی را با چالش روبه‌رو کند. (میر و زان،^۵ ۲۰۱۳). با عنایت به این پیشامد، برخی بر اهمیت توجه به هنجارهای فرهنگی و اجتماعی (آداب و رسوم اجتماعی و فرهنگی مخاطب و ارزش‌های او) مخاطب تأکید کرده‌اند (آگاروال^۶ و همکاران، ۲۰۱۴، ص ۸۸۰۱۰۱). برخی از محققان اعتقاد دارند که فرهنگ و

1. Goodman, S. H.

۲. النَّاسُ ثَلَاثَةٌ فَعَالِمٌ رَّيَّانٍ وَ مُتَعَلِّمٌ عَلَى سَبِيلِ نَجَاةٍ وَ هَمَّجٌ زَعَاغٌ أَتْبَاعُ كُلِّ نَاعِيٍّ يَمِيلُونَ مَعَهُ كُلُّ رِيحٍ لَمْ يَسْتَضِيئُوا بِنُورِ الْعِلْمِ وَ لَمْ يَلْجَأُوا إِلَى رُكْنٍ وَثِيقٍ.

۳. إِنَّ النَّاسَ أَرْبَعَةٌ رَجُلٌ يَعْلَمُ وَ يَعْلَمُ أَنَّهُ يَعْلَمُ فَذَاكَ مُرْشِدٌ عَالِمٌ فَاتَّبِعُوهُ وَ رَجُلٌ يَعْلَمُ وَ لَا يَعْلَمُ أَنَّهُ يَعْلَمُ فَذَاكَ غَافِلٌ فَأَيُّظُوهُ وَ رَجُلٌ لَا يَعْلَمُ وَ لَا يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ فَذَاكَ جَاهِلٌ فَعَلِّمُوهُ وَ رَجُلٌ لَا يَعْلَمُ وَ لَا يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ فَذَاكَ ضَالٌّ فَارْشِدُوهُ.

4. Tucci and Nidal Moukaddam

5. Meyer, Zane

6. Aggarwal

هنجارهای اجتماعی می‌تواند بر روش‌های زیست و کُنش‌های رفتاری و بر تفکر مردم تأثیر بگذارد (فریر و برانکو^۱، ۲۰۱۷). بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که خدمات مداخلاتی و فرهنگی باید مبتنی بر فرهنگ و هنجارهای مخاطب تنظیم گردد (برسالو^۲ و همکاران، ۲۰۱۷). اهمیت توجه به تفاوت‌های فرهنگی و انتظارات مخاطب، در افراد نخبه و فرهیخته مضاعف است. مریبان فرهنگی، در تعامل و ارتباط با استعدادهای درخشان و در تعامل با مخاطبان نخبه، بایستی افزون بر رعایت دیگر ویژگی‌های لازم در تعامل با مخاطب، از روش تفکیکی^۳ نیز بهره بگیرند. یعنی بر آمادگی، علایق، منزلت اجتماعی، سطوح علمی، توانمندی، انتظارات و هنجارهای اجتماعی و فرهنگی او، توجه ویژه معطوف دارند. استعدادهای درخشان، افرادی خلاق^۴، کوشا^۵ و دارای سطح توانایی بالا^۶ هستند (ریس و رزولی،^۷ ۲۰۱۰، ص ۳۰۸-۳۱۷) و بایستی در تعامل فرهنگی با آنان از روش اقناع و روش سقراطی (تعامل دوسویه و گفت‌وگوی علمی و تبادل نظری) و ارتباط دوسویه بهره گرفت. صاحب‌نظران بر این عقیده هستند که در جذب و آموزش افراد نخبه و دارای استعداد درخشان، نمی‌توان به آموزش معمولی اکتفا کرد. باید محتوای فعالیت فرهنگی و آموزشی استعدادهای درخشان، متناسب با نیازها، علایق و همتراز با دانش و توانایی ذهنی آنان و متناسب با انتظارات آنان باشد. محتوای مطالب باید باعث برانگیختگی خلاقیت و سطح تفکر بالای آنان باشد و از عمق و ظرافت و دقت برخوردار باشد. بایستی از محتوا و سبک آموزشی قوی و مستدل و کاربردی و منطقی، برخوردار باشد (تان و تان،^۸ ۲۰۱۷، ص ۳۲-۵۷). مطالب عمومی و مطالب کم‌عمق و سطحی و مطالبی که تهی از استدلال قوی و خلاقیت باشد، باعث

-
1. Freire, Branco
 2. Breslau
 3. differentiation
 4. creativity
 5. task commitment
 6. above average ability
 7. Reis & Renzulli
 8. Tan, L; Tan, C

خستگی، دل‌زدگی و بیزاری استعداد‌های درخشان می‌گردد (ابوالقاسمی و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۳). اقتضای تفاوت فرهنگی و اجتماعی هر جامعه این است که از سبک تعاملی متناسب با خود بهره بگیرد. در یک مطالعه بین‌فرهنگی نشان داده شد که تفاوت‌های فرهنگی و ساختار خانواده، اقتضای تعامل فرهنگی و آموزشی متناسب با آنان را دارد (اسکالانتی - باریوس، ۲۰۲۰).

نتیجه‌گیری

از تتبع و تأمل در تعالیم اخلاقی، علوم رفتاری-اجتماعی و مطالعات میدانی مرتبط با تقویت کنش‌وری‌های فرهنگی و اجتماعی، می‌توان ادعا کرد که از آموزه‌های اخلاقی اسلام و علوم رفتاری، مؤلفه‌های مهم و اساسی‌ای را در راستای تقویت کنش‌وری‌های فرهنگی و اجتماعی، می‌توان استخراج و استنباط نمود. مؤلفه‌های اشاره شده تنها توصیه‌های اخلاقی نیستند، بلکه از پشتیبانی مطالعات میدانی و علوم رفتاری-اجتماعی نیز برخوردارند. این یعنی مثلاً «اثر بخشی خوش‌رویی و تعامل عاطفی» هم یک توصیه اسلامی است و هم یک یافته ثابت شده در روان‌شناسی اجتماعی و علوم ارتباطات است. تأکید بر فضایل اخلاقی^۱ مانند عفت و رزق، پارسایی، پاکدامنی، کرامت نفس و... و تأکید بر مهارت‌های ارتباطی و رفتاری^۲ مانند خوش‌رویی، خوش‌زبانی، روابط کلامی سازنده، توانایی تعامل عاطفی-هیجانی، قدرت استدلال، مردم‌آمیزی و قدرت نفوذ در دل‌ها، از عناصری است که در فعالیت فرهنگی ضرورت دارد و در معارف اسلامی و دانش روانشناسی اجتماعی نیز مورد تأکید است. تأکید بر این که فقدان این ویژگی‌ها فعالیت فرهنگی را با چالش و مانع جدی مواجه می‌کند، نکته‌ای بسیار حیاتی است. الگوگیری از سیره تحول‌آفرینان و اشاره به سیره پیامبران و مصلحان اجتماعی، به این بحث پشتوانه تاریخی و عملیاتی می‌دهد. این افراد موفق، الگوهای عینی برای چگونگی به‌کارگیری این مؤلفه‌ها در میدان عمل هستند.

1. Character
2. Competence

یکی از عمیق‌ترین نکات، تأکید بر «هم‌ترازسازی محتوا با سطح دانش، ادراک و تفاوت‌های جنسیتی مخاطب» است. این نگاه، فعالیت فرهنگی را از حالت خطی و یک‌طرفه (فرستنده ← گیرنده) خارج کرده و آن را به یک فرایند تعاملی و دوسویه تبدیل می‌کند. بدون درک دنیای ذهنی مخاطب، حتی با داشتن بهترین فضایل اخلاقی، پیام ممکن است هرگز به درستی منتقل نشود.

خلاصه این‌که شخصیت متخلق به اخلاق اسلامی (انگیزه قوی، پروا پیشه، عفیف)، مهارت‌های حرفه‌ای (مهارت‌های خاص ارتباطی، کلامی، عاطفی)، ملاحظه‌کاری فرهنگی و اجتماعی (رعایت هنجارهای مخاطب، تفاوت‌های جنسیتی، ارزش‌های اسلامی)، از ضرورت‌های حداقلی در فعالیت فرهنگی و تبلیغی است. نتیجه این پژوهش، یک بیانیه راهبردی بسیار قوی است که نشان می‌دهد تأثیرگذاری فرهنگی-اجتماعی، امری تصادفی یا مبتنی بر صرف انتقال اطلاعات نیست؛ بلکه یک علم و هنر پیچیده است که نیازمند وجودی اخلاق‌مدار، دانش و مهارت، اقدام هوشمندانه و مخاطب‌محور است.

این نگاه، استانداردهای بسیار والایی را برای فعالان این عرصه تعریف می‌کند و توضیح می‌دهد که چرا برخی تلاش‌ها در عین داشتن محتوای صحیح، ممکن است بی‌ثمر بمانند یا حتی اثر معکوس داشته باشند؛ زیرا فاقد یکی از این ارکان سه‌گانه هستند. کاربست این دیدگاه می‌تواند منجر به طراحی دوره‌های آموزشی جامع برای مبلغان و مربیان شود که تنها به انتقال محتوا اکتفا نکرده، بلکه به پرورش شخصیت، تقویت هوش هیجانی و آموزش مهارت‌های ارتباطی بین‌فردی می‌پردازد.

فهرست منابع

- قرآن کریم، (ترجمه آیت الله ناصر مکارم شیرازی).
۱. ابن‌ابی‌زینب، محمد بن ابراهیم. (۱۳۹۷ق). الغیبة للنعمانی. تهران: بی‌نا.
 ۲. ابن‌ابی‌الحدید، عبد الحمید بن هبه‌الله. (۱۴۰۴ق). شرح نهج‌البلاغه. قم: مکتبه آیت‌الله المرعشی النجفی.
 ۳. ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۳۹۸ق). التوحید. قم: جامعه مدرسین.
 ۴. ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۴۱۳ق). من لا یحضره الفقیه. قم: انتشارات جامعه مدرسین.

۵. ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۳۶۲ش). الخصال. قم: جامعه مدرسین.
۶. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی. (۱۴۰۴). تحف العقول عن آل الرسول صلی الله علیه و آله. قم: جامعه مدرسین.
۷. ابوالقاسمی، مهدی و همکاران. (۱۳۹۶ش). بررسی محتوای آموزشی موجود و مطلوب در بین دانش آموزان استعداد درخشان شهر اصفهان بر اساس رویکرد تفکیکی. فصلنامه مطالعات روان شناسی تربیتی، ۱۴ (۲۷)، ص ۱-۲۸. <https://doi.org/10.22111/jeps.2017.3418>
۸. پاینده، ابوالقاسم. (۱۳۸۲ش). نهج الفصاحه. تهران: دنیای دانش.
۹. پناهی، علی احمد. (۱۳۹۷ش)، اقتضائات اخلاقی کاربرد تشویق و تنبیه در پرورش فرزند از دیدگاه اسلام، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات اخلاق کاربردی، ۱۴ (۳۰)، ص ۳۱-۵۴. <https://doi.org/10.22081/jare.2018.50166.1194>
۱۰. پناهی، علی احمد؛ جان بزرگی، مسعود. (۱۳۹۶ش). روان شناسی زن و مرد. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۱۱. پناهی، علی احمد. (۱۳۹۹ش). نقش زن و مرد در خانواده با رویکرد اسلامی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۱۲. پناهی، علی احمد. (۱۴۰۲ش). روان شناسی تبلیغ دینی با رویکرد اسلامی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۱۳. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد. (۱۳۶۶ش). تصنیف غرر الحکم و درر الکلم. قم: دفتر تبلیغات.
۱۴. جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۸۹ش). منزلت عقل در هندسه معرفت دینی. قم: اسراء.
۱۵. جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۸۹ش). زن در آئینه جلال و جمال. قم: اسراء.
۱۶. حافظ نیا، محمدرضا. (۱۳۸۱ش). درآمدی بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: سمت.
۱۷. حر عاملی، محمد بن حسن. (۱۴۰۹ق). وسائل الشیعه. قم: آل البيت.
۱۸. دادستان، پریخ و همکاران. (۱۳۸۹ش). قصه گویی و تحول مفهوم خدا در کودکان ایرانی و لبنانی. روان شناسی تحولی، ۶ (۲۴)، ص ۲۹۵-۳۰۶.
۱۹. دادستان پریخ (۱۳۸۶ش). روانشناسی مرضی تحولی از کودکی تا بزرگسالی. تهران: سمت.
۲۰. راغب اصفهانی، حسین بن محمد. (۱۴۱۲ق)، مفردات ألفاظ القرآن. بیروت: دارالقلم.
۲۱. سالاری، محمدرضا و دیگران. (۱۳۹۸ش). روانشناسی اجتماعی با نگرش به منابع اسلامی. قم: مرکز تحقیقات حوزه و دانشگاه.
۲۲. سیف، علی اکبر. (۱۳۹۳ش). روان شناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش. تهران: دوران.

۲۳. شریف الرضی، محمد بن حسین. (۱۴۱۴ق). نهج البلاغة (للصبحی صالح). قم: هجرت.
۲۴. طبرسی، احمد بن علی. (۱۴۰۳ق). الإحتجاج علی أهل اللجاج. مشهد: مرتضی.
۲۵. طوسی، محمد بن الحسن. (۱۴۱۴ق). الأمالی. قم: دار الثقافة.
۲۶. فتحعلی خانی، محمد و همکاران. (۱۳۷۷ش). آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن. قم: دفتر همکاری حوزه و دانشگاه.
۲۷. کدیور، پرورین. (۱۳۹۲ش). روان‌شناسی تربیتی. تهران: سمت.
۲۸. کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۴۰۷ق). الکافی. تهران: دار الکتب الإسلامية.
۲۹. گلاور جان و برونینگ راجر. (۱۳۷۵ش). روان‌شناسی تربیتی، (ترجمه علینقی خرازی). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۳۰. لیثی واسطی، علی بن محمد. (۱۳۷۶ش). عیون الحکم و المواعظ. قم: دار الحديث.
۳۱. مجلسی، محمدباقر. (۱۴۰۳ق)، بحار الانوار. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۳۲. محمدی ری شهری، محمد. (۱۳۹۱ش). دانشنامه قرآن و حدیث. قم: دارالحديث.
۳۳. هافمن، استفان جی. (۱۳۹۱ش). مقدمه‌ای بر درمان‌شناختی رفتاری نوین، (ترجمه مهرداد فیروز بخت). تهران: انتشارات روان‌شناسی و هنر.
۳۴. هنری ماسن، پاول و همکاران. (۱۳۷۷ش). رشد و شخصیت کودک، (ترجمه مهشید پارسایی). تهران: نشر مرکز.
۳۵. ورام بن ابی‌فراس، مسعود بن عیسی. (۱۴۱۰ق). تنبیه الخواطر و نزهة النواظر المعروف بمجموعة ورام. قم: مکتبه فقیه.
36. Aggarwal, N., Balaji, M., Kumar, S., Mohanraj, R., Patel, V. (2014). Using consumer perspectives to inform the cultural adaptation of psychological treatments for depression: A mixed methods study from South Asia. *Journal of Affective Disorders*, 163, 88-101. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2014.03.036>
37. Andrise, c. (2002). *Inteaction of parenting styles and attention deficit hyperactivity. disorder child family BehaviorTrapy*. Vol:21. P. 37-52.
38. Argyle, Michael. (2004). *Psychology of Happiness, translated by Masoud Gohari Anarky and colleagues*. Isfahan: Jihad Daneshgahi.
39. Barasa, E., Molyneux, E., English, M., Cleary, S. (2015). Setting Healthcare Priorities at the Macro and Meso Levels: A Framework for Evaluation. *Int J Health Policy Manag*, 4 (11): 719-732. <https://doi.org/10.15171/ijhpm.2015.167>
40. Bogar, C. B.; Diana, H. (2006). Resiliency Determinats and Resiliency Processes among Female Adult Surnivors of Childhood Sexual Abuse. *Journal of Counseling and Development*, 84 (3):p 318-327. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2006.tb00411.x>
41. Breslau, J., Cefalu, M., Wong, E., Burnam, A., Hunter, G., Florez, K., Collins, R. (2017). Racial/ethnic differences in perception of need for mental health treatment in a US national sample. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 52 (8): 929-937. <https://doi.org/10.1007/s00127-017-1400-2>

42. Cheung, W. (2010). Strain, Self_ control, and Gender Diefferences in Delinquency among Chinese Adolescents: Extending General Strain Theory. *Sociological Perspectives*. Vol (53): 321– 345.
<https://doi.org/10.1525/sop.2010.53.3.321>
43. Freire, S., Branco, A. (2017). *Dynamics between self and culture in school: A dialogical and developmental perspective*. Learning, Culture and Social Interaction, In press, corrected proof.
44. Goldenberg, Herbert and Goldenberg, Irene. (2015). *Family Therapy*, translated by Mehrdad Firuzbakht. Tehran: Rasa.
45. Goodman, S. H., Rouse, M. H., Connell, A. M., Broth, M. R., Hall, C. M., & Heyward, D. (2011). Maternal depression and child psychopathology: A meta_analytic review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14, 1–27.
<https://doi.org/10.1007/s10567-010-0080-1>
46. Gunderson, A. R., King, E. E., Boyer. K., Tsukimura, B., Stillman, J. H. (2017). Species as Stressors: Heterospecific Interactions and the Cellular Stress Response under Global Change. *Integr Comp Biol*. 2017 Jul 1;57 (1):90-102.
<https://doi.org/10.1093/icb/ix019>
47. Heller, Robert (2004), *Effective Communication*, translated by Seyyed Ali Mirzaei, Tehran, Saragol.
48. Juvva, S., & Bhatti, R Juvva, S.,& Bhatti, R. (2006). Epigenetic Model of Marital Expectations. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 28 (1), 61_73. <https://doi.org/10.1007/s10591-006-9695-2>
49. Kalat, James W. (1397). *Field of Psychology*, translated by Firuzbakht. Tehran: Rasa.
50. Kingdon, D., Turkington, D. (2017). Cognitive therapy of psychosis: Research and implementation, Schizophrenia Research, In press, corrected proof.
51. Larsen, Randy J., and Buss, David M. (2018). *Personality Psychology :DOMAINS OF KNOWLEDGE ABOUT HUMAN NATURE*. McGraw.Hill Education, 2 Penn Plaza, New York, NY 10121.
52. Lou, Y., Taylor, E.P., & Di Folco, S (2018). Resilience and resilience factors in children in residential care: A systematic review. *Children and Youth Services Review*, 89, 83_92.
53. Manfredini, M., Breschi, M., & Manzoni, S. (2010). Spouse selection by health status and physical traits. *American Journal of Physical Anthropology*, 141,p 290-296. <https://doi.org/10.1002/ajhb.22588>
54. Meyer, O., Zane, N. (2013). The influence of race and ethnicity in clients' experiences of mental health treatment. *J Community Psychol*, 41 (7): 884–901.
<https://doi.org/10.1002/jcop.21580>
55. Priyankara, R., weerasiri, S., Dissanayaka, R.,& Jinadasa, M. (2017). Celebrity Endorsement and Consumer buying intention with elation to the television advertisement for perfumes. *management studies*, Vol 5, No.2, pp.128-184. <https://doi.org/10.17265/2328-2185/2017.02.005>
56. Raudino, A., Fergusson, D. M., & Horwood, L. J. (2013). The quality of parent/child relationships in adolescence is associated with poor adult psychosocial adjustment. *Journal of Adolescence*, 36 (2), 331-340.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.12.002>
57. Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2010). Is there still a need for gifted education?

- An examination of current research. *Learning and Individual Differences*, 20(4), 308–317. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2009.10.012>
58. Robbins, Stephe P and Judge, Timothy A. (2015). *Organizational behavior, Manufactured* in the United States of America.
59. Rosati, A. G.; Stevens, J. R.; Hare, B.; Hauser, M. D. (2007). "The Evolutionary Origins of Human Patience: Temporal Preferences in Chimpanzees, Bonobos, and Human Adults", in: *Current Biology*, 17 (19):1663–1668. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2007.08.033>
60. Tan, L; Tan, C. (2017). Theory, Research and Conceptions of Curriculum for High Ability Learners: Key Findings, Issues and Debates. *Curriculum for High Ability Learners*, 14 (5), 32–57. https://doi.org/10.1007/978-981-10-2697-3_2
61. Tucci, V., Moukaddam, N. (2017). We are the hollow men: The worldwide epidemic of mental illness, psychiatric and behavioral emergencies, and its impact on patients and providers, *J Emerg Trauma Shock*, 10, 1, 4–6. <https://doi.org/10.4103/0974-2700.199517>
62. Vera, P. Eliseo & Moon. Byongook. (2013). An Empirical Test of Low Self-control Theory among Hispanic Youths. *Youth Violence and Juvenile Justice*. Vol (11): 179_ 193.
63. Zhang Z. (2011); "On moral hazard of construction project visual organization"; *Procedia Engie*, 12:156-162.